

BEST PRACTICE กับ การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

นำเสนอเมื่อ : 16 พ.ย. 2551

Best Practice การจัดการความรู้อย่างง่าย

วิจารณ์ พาณิช (อ้างถึงใน วันทนา เมืองจันทร์ และเต็มจิต จันทคา 2548 : 12) กล่าวว่า วิธีการจัดการความรู้อย่างง่าย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวิธีการทำงานแบบ Best Practice

องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของจัดการความรู้ คือ การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยงานต่างๆ ที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆ (เช่น คุณภาพชีวิต กระบวนการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล และการมีส่วนร่วมของชุมชน) โดยมีการเผยแพร่วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อให้องค์กรอื่นได้นำไปปรับใช้ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในมาตรา 11 ระบุว่า "สวนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในสวนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสมาชิกเสมอ"

Best Practice คืออะไร

Best Practice คือ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง แล้วสรุปความรู้และประสบการณ์นั้น เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2548)

Best Practice จึงเป็นทฤษฎีของวิธีการปฏิบัติที่เป็น Tacit Knowledge (ความรู้ในตัวตน) ซึ่งเผยแพร่เป็น Explicit Knowledge (ความรู้ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนในรูปแบบต่างๆ) เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปทดลองปฏิบัติ

Best Practice กับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike

Edward Lee Thorndike (พ.ศ. 2417-2492) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้ค้นพบทฤษฎีความต่อเนื่อง (Connectionism) ทฤษฎีนี้ มีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการลงมือทดลองถูก เช่น เมื่อใหญ่เรียนทำกิจกรรมอะไรอย่างหนึ่งซึ่งไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นมาก่อน ผู้เรียนจะทำการแบ่งองค์ประกอบของสิ่งที่ทำ

จนกระทั่งจับได้ว่า ควรทำอย่างไร ซึ่งจะถูกต้องและรวดเร็ว ก็จะเลือกทำด้วยวิธีนั้นในครั้งต่อไป นั่นคือ ผู้เรียนได้สร้าง Best Practice ในการทำงานของตนเอง ซึ่ง Best Practice ของผู้เรียนแต่ละคน อาจจะเหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ เพราะเป็นข้อสรุปวิธีการทำงานที่ต่างกันตามคนพบตามแนวทางของตนเอง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน จึงจะรู้ว่า วิธีการของใครดีที่สุด

Best Practice กับทฤษฎีความรู้ของพระพุทฺธเจ้า

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาที่แตกต่างจากศาสดาของศาสนาอื่น กล่าวคือ มีโคตมวิสัยเป็นพระพุทฺธเจ้าเหตุเวทโองการ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากสวรรค์ที่บันดาลประทานให้ แลตรึงตรัสรู้ด้วยวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แล้วสรุปผลการปฏิบัติ เป็น Best Practice (วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ) อันได้แก่ ทาสยกลางหรือมีชัยภูมิปฏิบัติทา ในพระพุทธศาสนา ทรงใช้เวลา 6 ปี ในการจัดการความรู้ ก่อนที่จะสรุปเป็น Best Practice โดยมีวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น (Share & Learn) โดยสมัครสมาชิกชมรมในสำนักเรียนของอารยธรรม และทุกศาสนา จนสำเร็จสมาบัติ 7-8 ซึ่งเป็นสมาธิขั้นสูงสุด ทรงมีวิชาญาณกว่า วิธีการดังกล่าว ยังมีใช้หนทางดับทุกข์โดยอสังขาร (ไม่ใช่ Best Practice)
2. การปฏิบัติแบบลงมือทดลองด้วยตนเองตามความเชื่อของตนในยุคนั้น คือ การปฏิบัติทุกข์ทริยา ด้วยกรรมฐานตนเอง ให้ได้รับความลำบากมากที่สุด เพื่อเป็นการขัดใจกรรมโทมนต์และขอลิโทษบาปพรหมโทษ ทรงทรมานตนเองถึงขั้นลักขุมขุม ด้วยการอดอาหารจนเกือบสิ้นพระชนม แต่ก็ไม่พบหนทางแห่งการดับทุกข์
3. การสรุปบทเรียน (Lesson Learned) บทบาทสิ่งที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เป็น Best Practice โดยเปรียบเทียบกบที่ตน 3 สาย คือ สายหยอน สายตึง และสายกลาง ดังนี้
  - 3.1 สายหยอน (กามสขัลลิกกมุเตย) คือ การแสวงหาความสุขด้วยการบริโภคกาม ลุ่มหลงในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ตามแบบคนทั่วไป ทรงพบว่า ไม่ใช่หนทางแห่งการดับทุกข์ เพราะทรงใช้ชีวิตตามแนวทางนั้นแล้ว เมื่อครั้งเป็นเจ้าชาย
  - 3.2 สายตึง (อิตถิกสมณญาย) คือ การทรมานตนให้ได้รับความลำบาก ก็ทรงทำมาแล้วแต่ก็ไม่พ้นทุกข์
  - 3.3 สายกลาง (มีชัยภูมิปฏิบัติทา) คือ การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ไม่ตั้งหรือหย่อนจนเกินไป

ภายหลังที่พระองค์ได้จัดการความรู้ด้วยวิธีนี้ในทางสายกลาง และทรงเลือกปฏิบัติตามวิธีการนี้ ทำใหตรัสรู้ (อายุถึง 4) เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทรงประกาศพระศาสนาให้มหาชนปฏิบัติทาหรือ ทาสยกลาง เป็น Best Practice ที่พุทธศาสนิกชน ควรนำไปปฏิบัติ

ดังปรากฏในนิมิตจกปฏิบัติตอนสูตรปฐมเทศนาที่ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ ด้วยพระปัญญาคุณอันเป็นผลมาจากการจัดการความรู้ในครั้งนั้น ทำให้คนรุ่นหลังในกาลต่อมาได้ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เป็น เอกายน มค.โค (ทางสายเอก) โดยไม่ต้องเสียเวลาของผิดลองถูกเหมือนกับพระองค์

Best Practice มีความสำคัญอย่างไร

จากหลักการที่ว่า "ถ้าได้นำความรู้ไปใช้ ความรู้มัน ก็ยิ่งเพิ่มคุณค่า เพราะทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ให้แตกแขนงออกไปอย่างกว้างขวาง" ดังนั้น เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของจัดการความรู้ในองค์กร คือ เพื่อให้องค์กร มี Best Practice ในการทำงาน ที่ช่วยเพิ่มผลผลิตทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังคำกล่าวของ Peter Senge ที่ว่า ความรู้ คือ ความสามารถในการทำอะไรก็ตาม อย่างมีประสิทธิภาพ (Knowledge is the capacity for effective actions)

Best Practice กับองค์กรแห่งการเรียนรู้

David Garvin (อ้างถึงในบุญดี บุญยกิจ และคณะ 2547 : 26) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ รวมทั้งแปลงความรู้ของตนไปเป็นความรู้ขององค์กร การจะมุ่งองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น จะต้องมีการดำเนินการใน 5 ด้าน ได้แก่

1. การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. การทดลองศึกษาหาแนวทางใหม่ๆ
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต
4. การเรียนรู้จากวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของคนอื่น
5. การถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร

จะเห็นว่า Best Practice เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็น 1 ใน 5 ของทักษะในองค์กรแห่งการเรียนรู้

Best Practice มีการใช้กรมบริหารสถานศึกษา

ตามหลักสูตรการฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กำหนดให้ผู้บริหารอบรมต้องฝึกปฏิบัติงานในสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อศึกษา Best Practice ของสถานศึกษานั้น ว่ามีวิธีการบริหารงานอย่างไร จึงประสบความสำเร็จ แล้วจัดทำเป็นเอกสารการสัมมนา เพื่อนำเสนอในองค์กร เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้ได้แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปใช้บริหารโรงเรียนของตน ไม่ต้องบริหารแบบลองผิดลองถูก ผู้เขียนได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน เรื่อง National Leadership ที่ประเทศนิวซีแลนด์ จากการพูดคุยกับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหนึ่งคือ Rutherford College พบว่า ในการคัดเลือกบุคคล เพื่อแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาของนิวซีแลนด์ จะให้บุคคลนั้น นำเสนอ Best Practice ด้านการบริหารของตนเอง ใหคณะกรรมการใช้ประกอบการพิจารณา มีคุณสมบัติเหมาะสมหรือไม่

Best Practice เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ควรจะเริ่มต้นจากครูคนหนึ่ง รวมรวม Best Practice ด้านการสอนในกลุ่มสาระต่างๆ จากครูที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูแนะนำหรือครูดีเด่นในวิชาต่างๆ เพื่อใหครูเหล่านั้น โดยยกข้อความเชี่ยวชาญไปสู่อีกครูหนึ่ง เพื่อเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนไปลงความกระจา โดยใช้ฐานความรู้และประสบการณ์ของครูที่ประสบความสำเร็จมาเป็นการสอน เป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาครูให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง

ตัวอย่างเช่น การศึกษา เรื่อง Best Practice ของครู สังคม ท้องมี ซึ่งเป็นครูศิลปศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการสอนวิชาศิลปศึกษา สามารถพัฒนาเด็กให้มีผลงานด้านศิลปะ ได้รับรางวัลการประกวดผลงานด้านศิลปะของเด็กในระดับนานาชาติ มากกว่า 3,000 รางวัล

ตัวอย่างหัวข้อเรื่องที่ดีกว่า Best Practice

ในทัศนะของผู้เขียน หัวข้อเรื่องที่ดีกว่า Best Practice เพื่อพัฒนาการศึกษา น่าจะเป็น ดังนี้

1. 10 วิธีการเรียนรู้ที่หนูชอบ
2. สอนอย่างไร ให้เด็กเก่ง
3. 108 วิธี ที่ไม่ตองดีเด็ก

.....%.....

การเรียนรู้วิธีการทำงานแบบ Best Practice ในสถานศึกษา

การทำงานแบบ Best Practice คือ วิธีการทำงานที่เกิดผลงานในลักษณะที่มีผลสัมฤทธิ์ทั้งในเชิงคุณภาพ และปริมาณ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ใสถานศึกษาต้องหา Best Practice ด้านการเรียนการสอนของครูต้นแบบ แลนำมากำหนดเป็นมาตรฐานในการทำงานของครูในโรงเรียน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูต้นแบบที่เป็น Best Practice กับครูผู้สอนคนอื่นๆ เพื่อพัฒนาให้ครูเหล่านั้น สามารถจัดการเรียนการสอนได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

Best Practice กับการพัฒนาแบบก้าวกระโดด

วิธีการที่ช่วยพัฒนาองค์กรเพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่องมีหลายวิธี แต่วิธีที่สามารถทำให้องค์กรพัฒนาแบบก้าวกระโดด (Leap Frog) สามารถย่นระยะเวลาในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร มีอยู่ไม่กี่วิธี และวิธีการหนึ่งที่ได้รับยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ การศึกษาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ หรือ Best Practice ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จหรือทำได้ดีกว่าเรา แลนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ดีกว่าเดิม เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นหลังพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นในนโยบายฟื้นฟูประเทศแบบก้าวกระโดด คือ เลียนแบบ เพื่การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ดีกว่า หรือ ต้องกาให้ทัน แลช่วง ญี่ปุ่นหนึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วโดยอย่างรวดเร็วที่ติดเทียมกับยุโรป แลอเมริกา ทั้งที่เป็นประเทศแพ้สงคราม เพราะได้ศึกษา Best Practice ด้านอุตสาหกรรมของประเทศที่เจริญแล้วในยุโรป แลอเมริกา ทำให้เห็นคุณค่าสหกรณ์ของญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับขงทั่วโลก

Best Practice กับวิธีการจัดการความรู้ที่เป็น Tacit Knowledge

การจัดการความรู้จะบรรลุเป้าหมายได้ ต้องทำให้ Best Practice ที่เป็น Tacit Knowledge ซึ่งอยู่ในตัวตน ใหกลายเป็น Explicit Knowledge หรือความรู้ที่ปรากฏให้เห็นชัดแจ้ง เช่น เอกสารรายงาน คู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อใหผู้อื่นได้นำไปใช้พัฒนาแบบต่อยอดความรู้ และสามารถจัดเก็บ Best Practice นั้น ไว้ในคลังความรู้ขององค์กร ไม่ให้ความรู้หนีหายไปกับบุคคล เมื่อบุคคลนั้น ออกจากหน่วยงานแล้ว

ประพนธ์ ผาสุขยัต (2547 : 48) ได้กล่าวว่า จากประสบการณ์ทำงานที่หนานงู มีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นมากมายภายในองค์กรของเรา มีสิ่งๆ ที่เรียกว่า Best Practice เกิดขึ้นในองค์กร แต่คนในองค์กรมองกันไม่รู้อล กคือ เวลาจะทำอะไร ก็ตองเริ่มต้นใหม่หมดทั้งๆ ที่หลายเรื่องไม่จำเป็นต้องเริ่มจากศูนย์เสมอไป เพราะสามารถเรียนรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วภายในองค์กรของเรา ซึ่งอาจจะหมายถึงจากหน่วยงานของตัวเองก็ได้

ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนา Best Practice ด้านการจัดการเรียนการสอน ให้ได้วิธีการที่ดีกว่าเดิมยิ่ง ขึ้นไป เป็นวงจรถูกทำหน้าอย่างไม่มีสิ้นสุด แลนำ Best Practice นั้น เขียนเป็นเอกสาร หรือเผยแพร่ใน Intranet หรือ Website ของสถานศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูได้ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็น CoP (Community of Practice) หรือชุมชนนักปฏิบัติ เพื่อใหการนำเสนอเรื่อง Best Practice ในหนนี้ไม่ยาวเกินไป จึงขอผู้ใดที่เพียงเท่านี้ก่อน แลโปรดติดตามในบทต่อไป

บรรณานุกรม

- บุญดี บุญยกิจ และคณะ. การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บริษัท จีวีพัฒนา เอ็มพีเพรส จำกัด. 2547.
- ประพนธ์ ผาสุขยัต. การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ. กรุงเทพฯ : โยไทย. 2547
- วันชัย บรรจง และคณะ. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร. 2515
- วันทนา เมืองจันทร์ และเต็มจิต จันทคา. บทความเรื่อง การจัดการความรู้ที่มีผลในตัวตน. วารสารสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ปีที่ 22 ฉบับที่ 4 เมษายน, พฤษภาคม 2548

ที่มา

บุรชัย ศิริมหาสาคร สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จดหมายข่าว KM ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 7 กรกฎาคม 24 พฤศจิกายน 2548